

ОДЕСЬКА НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ХАРЧОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

КІФОРЕНКО ОКСАНА ВОЛОДИМИРІВНА

УДК:330:332.14

**СТРАТЕГІЧНІ ОРІЄНТИРИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ
ПРОДУКЦІЇ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ ПРОДОВОЛЬЧОМУ РИНКУ**

08.00.05 – розвиток продуктивних сил і регіональна економіка

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня

кандидата економічних наук

Одеса – 2015

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Уманському національному університеті садівництва

Науковий керівник: доктор економічних наук, професор
Непочатенко Олена Олександрівна,
Уманський національний університет садівництва
Міністерства освіти і науки України, ректор

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Іртищева Інна Олександрівна,
Одеська національна академія харчових технологій
Міністерства освіти і науки України, професор
кафедри економічної теорії та фінансово-економічної
безпеки.

кандидат економічних наук, доцент
Стегней Маріанна Іванівна,
Мукачівський державний університет Міністерства
освіти і науки України, доцент кафедри обліку та
фінансів

Захист відбудеться «27» лютого 2015 р. о 13.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 41.088.05. Одеської національної академії харчових технологій за адресою: 65039, м. Одеса, вул. Канатна, 112.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Одеської національної академії харчових технологій за адресою: 65039, м. Одеса, вул. Канатна, 112.

Автореферат розісланий “26” січня 2015 р.

Вчений секретар

спеціалізованої вченої ради

А.Г. Богатов

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Однією із найважливіших проблем розвитку економіки України є проблема підвищення ефективності суспільного виробництва при зосередженні зусиль на випуску конкурентоспроможної продукції і одночасному забезпеченні продовольчої безпеки держави. Конкурентоспроможність є надзвичайно важливою характеристикою діяльності підприємства, але підвищення її рівня не повинно бути визначальною метою діяльності. Приоритетним орієнтиром потрібно зробити високу конкурентоспроможність пропозиції, ресурсів і адміністрування підприємства, необхідних для втілення в життя успішної конкурентної стратегії та отримання позитивних результатів діяльності як окремо взятого підприємства, так і країни в цілому.

Навіть володіння конкурентоспроможною продовольчою продукцією не дозволяє багатьом підприємствам ефективно реалізовувати цю перевагу через недосконалість регіонального продовольчого ринку. У зв'язку з цим проблема управління конкурентоспроможністю продукції на регіональному продовольчому ринку актуалізується і потребує поглиблення наукових пошуків у цьому напрямі.

Дослідженню теоретичних та практичних аспектів конкурентоспроможності на різних рівнях присвячені праці таких учених, як Г. Л. Азова, С. Брю, Дж. Кейнса, Ю. І. Коробіва, К. Макконелла, Д. Мілля, Ф. Найта, М. Портера, Л. Г. Раменського, Д. Рікардо, Дж. Робінсон, А. Сміта, Р. А. Фатхутдінова, Ф. Хайека, П. Хейне, Й. Шумпетера, Д. Ю. Юданова та інших.

Питання конкурентоспроможності продукції на продовольчому ринку досліджували П. П. Борщевський, Л. В. Дейнеко, А. О. Заїнчковський, Д. Ф. Крисанов, П. В. Осіпов, В. В. Прядко, М. П. Сичевський, Л. Г. Чернюк та інші українські вчені.

Значне коло концептуальних питань формування конкурентоспроможності продукції на регіональному продовольчому ринку залишаються малодослідженими і вимагають їх подальшої розробки. Велике теоретичне і практичне значення розв'язання зазначених проблем обумовило актуальність теми дисертаційного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана відповідно до плану аспірантської підготовки, узгодженого з тематикою науково-дослідних робіт Уманського національного університету садівництва, як складова частина тем: «Соціально-економічний механізм функціонування підприємницьких структур, системи ціноутворення, фінансово-кредитних відносин, страхування» (номер державної реєстрації 0108U004173), у межах даної теми здобувачем запропоновано стратегічні перспективи конкурентоспроможності продукції на регіональному продовольчому ринку.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційного дослідження є вдосконалення теоретико – методичних засад та практичних напрямів

обґрунтування стратегічних перспектив конкурентоспроможності продукції на регіональному продовольчому ринку. Для досягнення цієї мети в роботі поставлені і вирішувалися наступні завдання:

- визначити теоретичну парадигму сутності поняття конкуренція;
- розкрити наукові підходи до конкурентоспроможності продукції на регіональних ринках;
- узагальнити методичні підходи до оцінки показників конкурентоспроможності продукції;
- визначити рівень конкурентоспроможності регіонів України;
- провести структурний аналіз рівня конкурентоспроможності Черкаської області;
- дослідити конкурентоспроможність продукції на регіональному продовольчому ринку;
- обґрунтувати стратегічні орієнтири зростання конкурентоспроможності продовольчої продукції на національному та регіональному рівнях;
- розробити практичні рекомендації з удосконалення системи управління якістю продукції на регіональному продовольчому ринку;
- дослідити вплив аграрної політики на конкурентоспроможність регіону;
- запропонувати власний методичний підхід до визначення поняття аграрного інтервенціонізму та його вплив на конкурентоспроможність продукції на регіональному продовольчому ринку;
- довести вплив інтернаціоналізації на конкурентоспроможність продукції на регіональному ринку.

Об'єктом дослідження є процеси формування конкурентоспроможності продукції на регіональному продовольчому ринку.

Предметом дослідження є теоретико – методичні та практичні напрями розвитку конкурентоспроможності продукції на регіональному продовольчому ринку.

Методи дослідження, використані в роботі, ґрунтуються на системних загальнотеоретичних підходах до визначення конкурентоспроможності продукції на регіональному продовольчому ринку. Методичною основою дисертаційного дослідження є основні положення економічної теорії, досягнення вітчизняної та зарубіжної науки у сфері формування стратегії конкурентоспроможності продукції на регіональному продовольчому ринку в умовах глобалізації.

У дослідженні використані наступні методи: теоретичного узагальнення і порівняння – для визначення сутності парадигми конкурентоспроможності продукції; економіко-статистичний – для розкриття специфіки розвитку харчової промисловості та визначення рівня її конкурентоспроможності, а також для узагальнення структурних змін у вказаній галузі; монографічний – для синтезування точок зору учених на проблеми що досліджуються, вивчення впливу інтернаціоналізації на формування конкурентоспроможності продукції на регіональному продовольчому ринку; структурно-логічного аналізу – для встановлення складників механізму підвищення рівня конкурентоспроможності продукції на регіональному продовольчому ринку; системного аналізу – для

визначення впливу комплексу методів, інструментів та важелів на рівень конкурентоспроможної продукції на регіональному продовольчому ринку; графічний – для визначення структурних модифікацій харчової промисловості та рівня її конкурентоспроможності.

Інформаційною базою для виконання роботи стали закони України, Укази Президента України, постанови Верховної Ради та Кабінету Міністрів України, офіційні дані Державного комітету статистики України, оперативні дані: Головного управління статистики в Черкаській області, Державної податкової служби Черкаської області, Державної інспекції сільського господарства Черкаської області, аналітичні огляди Міністерства аграрної політики та продовольства, наукова література з теми дослідження, особисті дослідження та спостереження автора.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в наступному:

вперше:

- введено поняття «якостеспроможність», під яким запропоновано розуміти здатність суб'єкта до забезпечення високої якості товарів, робіт чи послуг, яке є основним показником для створення рейтингу постачальників сільськогосподарської сировини та агенції ринку сільгосптоварів, завданнями яких буде збереження стабільної економічної ситуації у країні, а також інтервенції на зовнішні аграрні ринки з метою захисту вітчизняних сільгоспвиробників та підвищення конкурентоспроможності продукції на регіональному продовольчому ринку;

удосконалено:

- методичні підходи до визначення рівня конкурентоспроможності: на відміну від традиційного підходу, основними факторами якого є – рівень розвитку економіки, фінансова політика, законодавство, інфраструктура, освіта трудових ресурсів та ін., пропонується їх класифікувати на основі наявності чи відсутності фізичних параметрів на *фізичні* (ВВП, кілометраж асфальтованих доріг та ін.) та *абстрактні* (рівень задоволення клієнтів, шкала цінностей менеджерів та ін.);

- методичні підходи до визначення реального ефективного обмінного курсу, використовуючи дефлятор споживчих цін, перевагою якого є своєчасність, доступність та здатність до порівняння, адже дані по споживчим цінам публікуються переважно раз на місяць та визначаються за однією методикою у більшості країн;

- методичні підходи до визначення індексу глобальної конкурентоспроможності, який розраховується на підставі статистичних даних та результатів опитування керівників компаній та менеджерів вищої ланки, пропонується включити в розрахунок результати опитувань простих громадян, що сприятиме більшій об'єктивності розрахунку;

набули подальшого розвитку:

- теоретичні підходи до обґрунтування найбільш *пріоритетних* факторів впливу або складових конкурентоспроможності та *успішних* для досліджуваного регіону, що говорить про їх значущість на шляху покращення

(максимізації) складових конкурентоспроможності продукції на регіональному продовольчому ринку;

- визначення тенденцій та закономірностей розвитку агропродовольчої сфери, у т.ч. особливостей регулювання на регіональному рівні, що є підставою для розроблення прогнозів щодо конкурентоспроможності продукції на регіональному продовольчому ринку;

- організаційні заходи із забезпечення якості сільськогосподарської продукції та практичні рекомендації з удосконалення системи управління якістю продукції на регіональному продовольчому ринку шляхом впровадження на підприємствах сучасних систем управління якістю та створення рейтингу постачальників сільськогосподарської сировини;

- рекомендації щодо оцінки рівня конкурентоспроможності підприємства та встановлення причин інтернаціоналізації підприємства через представлення оптимальної схеми виходу підприємства на міжнародний ринок.

Практичне значення отриманих результатів полягає у можливості використання запропонованих теоретично-методичних та прикладних положень у ході розроблення стратегії розвитку харчової промисловості та обґрунтування напрямів підвищення конкурентоспроможності продукції на регіональному продовольчому ринку.

Матеріали щодо стратегічних орієнтирів конкурентоспроможності продукції на регіональному продовольчому ринку Черкаської області використовуються у роботі Уманської державної адміністрації та управлінь економічного розвитку і торгівлі та агропромислового розвитку райдержадміністрації (довідка № 3881/01-01/12 від 09.09.2014 р), відділу економічного розвитку та торгівлі Тальнівської районної державної адміністрації (довідка № 1 – 28 від 14. 10. 2014 р.), ТОВ «Тальнівський завод «Мінводи» (довідка № 23 від 10. 09. 2014 р.), ТОВ «КХП «Талне» (Довідка № 394 від 20. 11. 2014).

Результати дисертаційної роботи впроваджено в навчальний процес курсів “Інфраструктура ринку”, “Економіка” та “Регіональна економіка” для студентів 2 та 4 курсів факультету економіки і підприємництва Уманського національного університету садівництва (довідка № 20 – 06 / 1041 від 17. 11. 2014 р.) та використовуються в навчальному процесі Національного університету біоресурсів і природокористування України з дисциплін «Економіка підприємства», «Регіональна економіка», «Національна економіка», «Економіка сільського господарства», «Аграрна політика» (акт №1 від 05. 11 2014 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційне дослідження є самостійно виконаною роботою, в якій викладено авторський підхід до вирішення теоретичних, методичних і практичних проблем обґрунтування стратегічних перспектив конкурентоспроможної продукції на регіональному продовольчому ринку. Основні положення, висновки та пропозиції дисертаційного дослідження, що виносяться на захист, сформульовані та обґрунтовані. Із наукових праць, опублікованих у співавторстві, використані лише ті ідеї і положення, які є результатом особистих досліджень.

Апробація результатів дисертації. Основні теоретико-методичні положення, наукові результати та практичні розробки дисертації доповідалися та обговорювалися на науково-практичних конференціях різного рівня, а саме: Всеукраїнській науково-практичній конференції «Науково-практичний досвід - 2011», (Миколаїв, 17 травня 2011 р.); V Міжнародній науково-практичній конференції «Аспекти стабільного розвитку економіки в умовах ринкових відносин», (Умань, 19-20 травня 2011 р.); Всеукраїнській заочній науковій конференції «Актуальні питання сучасної економіки»; VIII Mezinárodní vědecko – praktická conference “ Moderní vymoženosti vědy”; VI Міжнародній науково-практичній конференції «Аспекти стабільного розвитку економіки в умовах ринкових відносин», Умань; XXX Міжнародній конференції «Високоєфективні технології у садівництві»; VIII Міжнародній науковій конференції «Банки, підприємства та суспільство в умовах непевності»; Українсько – польській конференції «Формування конкурентоспроможності сільських територій»; III Міжнародній конференції студентських наукових гуртків «Przemiany Współczesnej Rodziny»; III Międzynarodowa Konferencja Studenckich Kół Naukowych “ Przemiany Współczesnej Rodziny”; XIX Міжнародній конференції студентських наукових гуртків, яка проходила у Вроцлавському Природничому Університеті; Юбилейной научно-практической конференции с международным участием «Национальный аграрный сектор – элемент европейских земледельческих регионов в стратегии «Европа-2020» - Свиштов, Болгария, 6 - 7 ноября 2014. А також протягом наукового стажування в Інституті Економічних та Суспільних наук Вроцлавського Природничого Університету під керівництвом проф. др. габ. Барбари Кутковської та у рамках стипендії UNESCO у Варшавському Університеті Природничих Наук (SGGW) під керівництвом др. інж. Томаша Кондрашука.

Публікації. Основні положення та результати дослідження висвітлено у 16 опублікованих наукових працях загальним обсягом 5,33 друк. арк., з яких особисто автору належить 4,33 друк. арк., з них 6 статей у наукових фахових виданнях, 3 статті – у закордонних виданнях, 7 – у матеріалах наукових конференцій.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Основний зміст дисертації викладено на 163 стор. комп'ютерного тексту, який включає 19 таблиць і 38 рисунків. Список використаних джерел із 158 найменувань викладено на 17 стор., 11 додатків – на 30 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертаційного дослідження, рівень вивчення проблеми, визначено мету і завдання, об'єкт та предмет дослідження, описано використані методи, окреслено наукову новизну та практичне значення одержаних результатів а також їх апробацію, вказано особистий внесок здобувача, представлено перелік публікацій та надано інформацію щодо структури та обсягу дисертації.

У першому розділі «Теоретико-методичні основи конкурентоспроможності продукції на регіональному продовольчому ринку» розглянуто теоретичні підходи до визначення сутності поняття «конкуренція», проаналізовано теоретико – методичні основи та запропоновано власне трактування понять конкурентоспроможності країни, регіону, компанії та товару, досліджено показники конкурентоспроможності та подано пропозиції щодо їх удосконалення.

Ефективна конкуренція є необхідною передумовою існування конкурентоспроможності. Сутність поняття конкуренції визначено нами як одночасна боротьба двох або більше учасників ринку за одного і того ж клієнта, ресурси чи сегмент ринку за рахунок пропозиції оптимальної комбінації ціни, якості та послуг.

Конкурентоспроможність країни – це у свою чергу здатність країни брати активну участь у міжнародних економічних відносинах, добиваючись при цьому росту добробуту населення та зміцнюючи власні міжнародні позиції.

Розглядаючи конкурентоспроможність на рівні регіону, зауважимо, що конкурентоспроможним можемо назвати той регіон, який створює всі умови для приваблення та успішної діяльності прибуткових фірм, підвищуючи при цьому рівень життя місцевого населення.

Конкурентоспроможною може вважатись лише та компанія, яка має здатність конкурувати, зростати та бути прибутковою. Лише конкурентоспроможна компанія здатна виробляти конкурентоспроможну продукцію. Тому, на нашу думку, конкурентоспроможність товару (продукції) – це здатність товару або групи товарів дякуючи своїм оригінальним ціновим та неціновим характеристикам задовольняти потреби існуючих на певному ринку споживачів а також приваблювати потенціальних

Встановлено, що управляти конкурентоспроможністю означає забезпечувати оптимальне співвідношення зображених на рисунку 1 складових, а саме – підвищувати якість продукції, знижувати витрати виробництва, підвищувати рівень обслуговування (рис. 1).

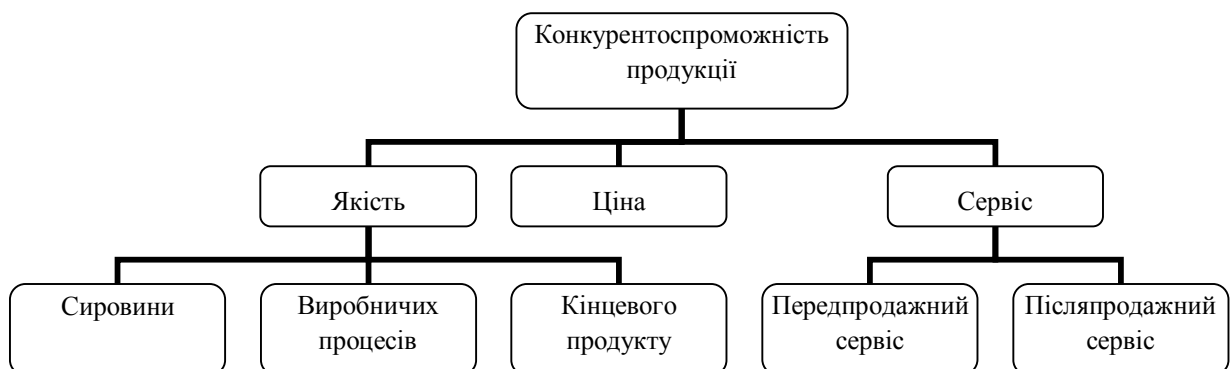

Рис. 1. Схема конкурентоспроможності продукції

Джерело: авторська розробка

Одним із найвагоміших за своїм значенням показником конкурентоспроможності товарів є показник Реального Ефективного Обмінного

Курсу (РЕОК) національної валюти (англ. real effective exchange rate (REER) – розрахунковий валютний курс, який є індикатором зміни цінової конкурентоспроможності вітчизняних товарів по відношенню до продукції основних торговельних партнерів країни. Ми пропонуємо для визначення Реального Ефективного Обмінного Курсу використовувати дефлятор споживчих цін. До переваг використання даного показника в розрахунках є своєчасність, доступність та здатність до порівняння, адже дані по споживчим цінам публікуються переважно раз на місяць та визначаються за однією методикою у більшості країн. У випадку неможливості використання дефлятора споживчих цін, пропонуємо використовувати у розрахунках Реального Ефективного Обмінного Курсу дефлятор індексу цін виробників. Адже даний показник охоплює дані не лише по промисловим товарам, але і по проміжним.

У другому розділі **«Інтегральна оцінка конкурентоспроможності регіональних продовольчих ринків»** проведено економічну діагностику конкурентоспроможності регіонів України, зроблено структурний аналіз конкурентоспроможності Черкаської області, проаналізовано конкурентоспроможність продукції на регіональному ринку та піддано аналізу діяльність підприємств, продукція котрих є найбільш конкурентоспроможною на досліджуваному ринку.

Більше 30 років Всесвітній економічний форум займається вивченням і порівнянням конкурентоспроможності. З самого початку ВЕФ повідомляє цінну аналітичну інформацію і стимулює дискусію між усіма зацікавленими сторонами для визначення найкращих стратегій, політичних програм і дій, спрямованих на подолання перешкод, що стоять на шляху до зростання конкурентоспроможності. З 2005 року Всесвітній економічний форум аналізує конкурентоспроможність за допомогою Індексу глобальної конкурентоспроможності (ІГК) – комплексного інструменту оцінки мікро- і макроекономічних основ національної конкурентоспроможності (табл. 1).

Фонд «Ефективне управління» аналізує конкурентоспроможність всіх 27 регіонів України за методологією розрахунку Індексу глобальної конкурентоспроможності Всесвітнього економічного форуму. Дані по конкурентним перевагам та бар'єрам розвитку кожного регіону формують базу для прийняття стратегічних рішень, що сприяють поліпшенню якості життя в регіоні, а також забезпечують правильний вибір найбільш оптимального місця для ведення бізнесу.

Конкурентоспроможність регіонів України та поліпшення конкурентних позицій України в світі стримується. У більшості випадків за рівнем свого розвитку, українських бізнес програє не тільки бізнесу в країнах-лідерах Індексу глобальної конкурентоспроможності, але також й бізнесу в більшості колишніх соціалістичних країнах і пострадянських республіках.

При цьому додаткові ризики несуть як існуючі внутрішні розриви в оцінках розвитку бізнесу, насамперед регіональні (як правило, справи йдуть краще у великих промислових і урбанізованих регіонах), галузеві (часто ситуація гірша в сировинних секторах), а іноді й розриви в залежності від

розміру бізнесу (по ряду показників оцінки краще у великого бізнесу зважаючи на наявність значних ресурсів, а й іноді й у малого, завдяки його більшій гнучкості).

Таблиця 1

Аналіз динаміки середніх результатів за індексом конкурентоспроможності регіонів України та його складових за останні 3 роки

Назва показника		Бал за 2011	Бал за 2012	Бал за 2013	Абсолютний приріст 2013-2011	Абсолютний приріст 2013-2012
Індекс конкурентоспроможності		3,87	4,00	4,01	0,14	0,01
Базові вимоги	Інституції	3,69	3,77	3,83	0,14	0,06
	Інфраструктура	3,77	3,81	3,90	0,13	0,09
	Макроекономічне середовище	4,03	4,52	4,20	0,17	-0,32
	Охорона здоров'я та початкова освіта	5,75	5,76	5,75	0	-0,01
Підсилювачі ефективності	Вища освіта та професійна підготовка	4,45	4,49	4,55	0,1	0,06
	Ефективність ринку товарів	3,79	3,94	4,12	0,33	0,18
	Ефективність ринку праці	4,77	4,78	4,63	-0,14	-0,15
	Рівень розвитку фінансового ринку	3,83	4,00	4,12	0,29	0,12
	Технологічна готовність	2,95	3,10	3,11	0,16	0,01
	Розмір ринку	1,91	2,10	2,21	0,3	0,11
Фактори розвитку та інноваційного потенціалу	Рівень розвитку бізнесу	3,81	3,89	3,96	0,15	0,07
	Інновації	2,91	2,99	3,04	0,13	0,05

Джерело: розраховано автором за даними фонду «Ефективне управління»

За підсумками 2013 року Черкаська область посідає 15.е місце серед 27 регіонів України за кількістю населення (2,8 %) і 14.е місце за внеском у ВВП країни (2,1 %). Валовий регіональний продукт області становить 21 082 грн на людину, або 74,0 % від середнього показника по Україні. Здійснивши оцінку динаміки 12 складових індексу, визначено сильні та слабкі компоненти індексу конкурентоспроможності Черкаської області. Для одинадцяти складових індексу конкурентоспроможності Черкаської області характерне зростання. Зменшення відбувається тільки за однією складовою: у 2013р. порівняно з 2011р. - для параметру ефективність ринку праці.

У Черкаській області найбільш проблемним фактором для ведення бізнесу є нестабільність державної політики (18,4 %).

Рис. 2. Динаміка, тенденція та прогноз середнього значення індексу конкурентоспроможності для регіонів України

Джерело: розроблено і побудовано автором

Друге місце в списку найбільших проблем для бізнесу в Черкаській області займає неефективність роботи чиновників (в т.ч. дозвільної системи) — 14,9 %. Податкова політика (11,6 %) і корупція (8,2 %), доступ до фінансування (5,3 %) і нерозвинена інфраструктура (3,6 %) меншою мірою турбує представників бізнес структур Черкаської області.

Рис. 3. Динаміка, тенденція та прогноз індексу конкурентоспроможності Черкаської області

Джерело: розроблено і побудовано автором

Харчова промисловість займає провідне місце у структурі національної економіки України. Головним орієнтиром її діяльності є задовольняти основні потреби членів суспільства. Згідно зі структурою реалізованої продовольчої продукції, чільне місце займають виробництво напоїв, молочних та м'ясних продуктів та оліє-жирова промисловість. Агро – продовольчий комплекс у загальному та харчова промисловість зокрема в стані гарантувати істотне збільшення ВВП країни та покращення її позицій на світових ринках.

В Україні виробництвом продуктів харчування займаються приблизно 10 тисяч підприємств. Аналіз динаміки обсягів виробництва продуктів харчування

вказує на те, що вони збільшилися за більшістю показників за період з 2011 по 2013 роки.

Таблиця 2

**Динаміка виробництва основних видів продукції продовольчого ринку
Черкаської області за 2011-2013 роки**

Продукт харчування	2011	2012	2013
Молоко рідке оброблене (пастеризоване, стерилізоване, гомогенізоване, топлене, пептизоване), т	6565	9528	20152
Молоко та вершки, жирністю більше 6%, неконцентровані та непідсолоджені, т	2596	2275	1084
Молоко і вершки сухі, т	2698	3190	2672
Масло вершкове, т	3499	3033	5172
Сир свіжий неферментований (недозрілий і невитриманий), уключаючи сирну сироватку та кисломолочний сир, т	2478	2947	3185
Сири жирні, т	20241	22695	23009
Борошно, тис.т	141,4	142,5	137,6
Крупи, т	64416	70440	64595
Хліб та вироби хлібобулочні, нетривалого зберігання, т	62378	60595	51336
Вироби здобні (булочки підвищеної калорійності, листкові, рулети з маком, рогалики тощо), т	5073	4397	3480
Печиво солодке і вафлі, т	19587	13917	13066
Пряники та вироби аналогічні, т	2705	2137	1157
Вироби макаронні, локшина та вироби борошняні подібні, т	481	305	350

Джерело: Розраховано автором за даними Державного комітету статистики України

Зменшення відбулося по наступних видах продукції: борошно, вироби хлібобулочні, цукор, шоколад, напої безалкогольні. Найбільш відомими в Черкаській області є підприємства: «Фрау Марта», «Альтера», «Світ солодощів», Черкаська продовольча компанія, «Черкаський комбінат хлібопродуктів», «Агропромресурси», «Клуб сиру», «Звени Гора», «Імперіал Плюс», Чигиринський консервний завод, Корсунь-Шевченківський плодоконсервний завод, «Малбі Беверідж», ТОВ «Тальнівський завод мінводи», ТОВ «Комбінат хлібопродуктів «Талне».

У третьому розділі – **«Стратегічні напрями розвитку конкурентоспроможності продовольчих регіональних ринків»** обґрунтовано стратегічні орієнтири зростання конкурентоспроможності продовольчої продукції на національному та регіональному рівнях, подано нове трактування поняття аграрного інтервенціонізму, узасаднено необхідність створення агенції ринку сільгосптоварів для підвищення рівня конкурентоспроможності аграрної продукції, випрацьовано схему забезпечення якості сільськогосподарської продукції та розроблено практичні рекомендації з удосконалення системи управління якістю продукції на регіональному продовольчому ринку, запропоновано схему оцінки рівня конкурентоспроможності підприємства, встановлено причини інтернаціоналізації підприємства, представлено схему виходу підприємства на міжнародний ринок.

Україна є одним із провідних виробників продовольчої продукції. Але в Україні спостерігається невідповідність фактичних обсягів споживання продуктів харчування та таких, котрі рекомендовані світовими профільними

організаціями. Особливо помітне недостатнє споживання населенням України молока та молочних продуктів, а також овочів та фруктів. Близьким до раціональних норм є споживання хлібопродуктів, олії, картоплі, овочів.

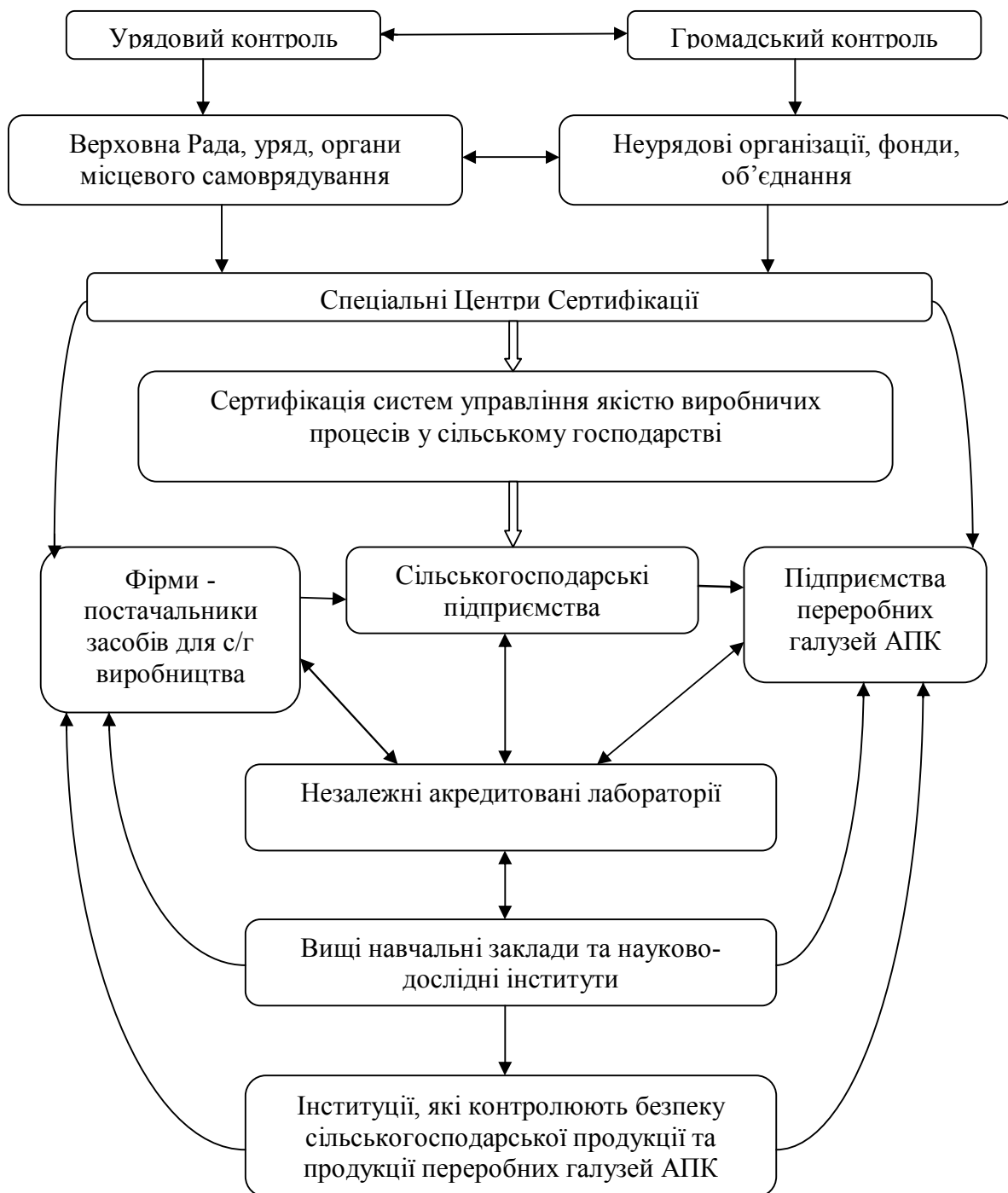

Рис. 4. Схема забезпечення якості сільськогосподарської продукції

Джерело: авторська розробка

До основних джерел наповнення локальних ринків продуктами харчування можемо віднести пошук невикористаних природних та господарських резервів країни та їх використання, підвищення ефективності роботи підприємств, приведення стандартів у відповідність із європейськими та світовими нормами, покращення інформаційного забезпечення учасників агро – продовольчого ринку, підвищення кваліфікації фахівців, інтенсифікація

маркетингових дій на внутрішньому та зовнішньому ринках та покращення співпраці між виробниками продуктів харчування та науковцями.

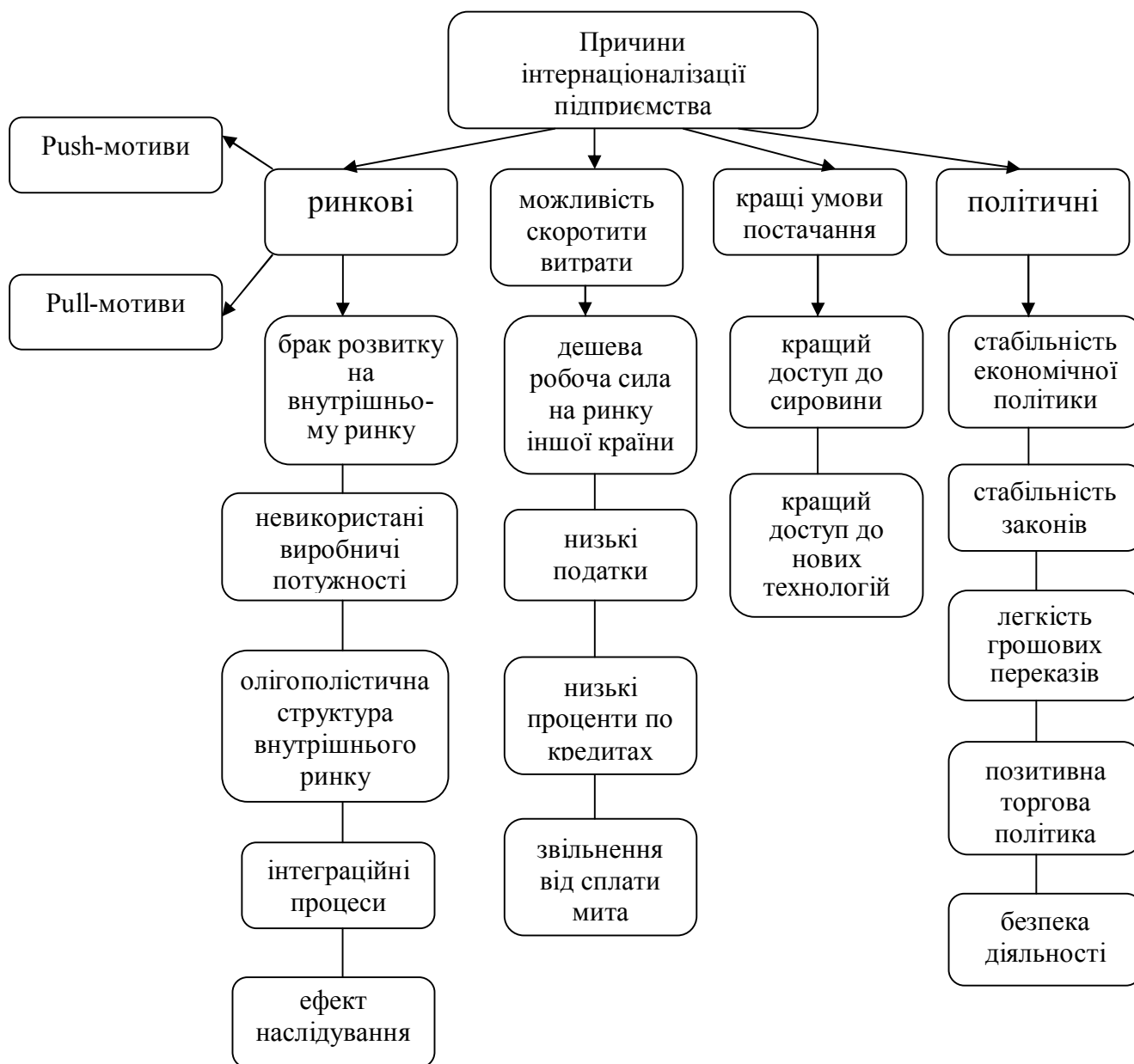

Рис. 5. Причини інтернаціоналізації підприємств

Джерело: авторська розробка

Для успішного та безпечного функціонування підприємства переробних галузей АПК повинні звертати особливу увагу на те, якої якості сировину постачають їм постачальники та якої якості кінцевий продукт вони постачають споживачеві. У цій ситуації оптимальним буде застосування систем SAP та НАССР.

Дієвим способом покращити якість сировинних продуктів, а в результаті підвищити рівень конкурентоспроможності продукції на регіональному продовольчому ринку, є аграрний інтервенціонізм. На нашу думку, аграрний інтервенціонізм – це міри впливу уряду на процеси, які відбуваються на внутрішньому аграрному ринку, для збереження стабільної економічної ситуації у країні, а також інтервенції на зовнішні аграрні ринки з метою

захисту вітчизняних сільгоспвиробників та підвищення конкурентоспроможності продукції агро – продовольчого комплексу.

Важливим способом підвищення конкурентоспроможності підприємства є інтернаціоналізація його діяльності, тобто вихід на зовнішні ринки. Однією із найважливіших проблем є відповідне використання всіх тих можливостей, які несе із собою функціонування підприємства на ринках різних країн, тобто інтернаціоналізація, або, іншими словами, перетворення економічної діяльності в міжнародну. Вибір підприємством оптимального виду інтернаціоналізації його діяльності залежить від найрізноманітніших чинників, найважливіші серед яких це тип підприємства, продукція чи послуги, які воно продукує, та вид ринку, на який дане підприємство має намір вийти.

Вихід на ринки інших країн та на міжнародний ринок можливий за рахунок використання прямих та непрямих дистрибутивних каналів. Непрямі дистрибутивні канали означають, що продукція доправляється до кінцевого споживача через посередників. Прямий дистрибутивний канал означає, що продукція рухається від виробника до кінцевого споживача без жодних посередників.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі здійснено теоретичне узагальнення і запропоноване комплексне вирішення теоретичних і методичних питань та розробка практичних рекомендацій щодо стратегічних орієнтирів конкурентоспроможності продукції на регіональному продовольчому ринку. А саме:

1. У результаті наукових пошуків запропоновано розглядати конкуренцію як одночасну боротьбу двох або більше учасників ринку за одного і того ж клієнта, ресурси чи сегмент ринку за рахунок пропозиції оптимальної комбінації ціни, якості та послуг.

2. Конкурентоспроможність товару (продукції) – це здатність товару або групи товарів дякуючи своїм оригінальним ціновим та неціновим характеристикам задовольняти потреби існуючих на певному ринку споживачів а також приваблювати потенціальних.

3. Одним із найвагоміших за своїм значенням показником конкурентоспроможності товарів є показник Реального Ефективного Обмінного Курсу (РЕОК) національної валюти (англ. real effective exchange rate (REER) – розрахунковий валютний курс, який є індикатором зміни цінової конкурентоспроможності вітчизняних товарів по відношенню до продукції основних торговельних партнерів країни. Запропоновано для визначення Реального Ефективного Обмінного Курсу використовувати дефлятор споживчих цін. До переваг використання даного показника в розрахунках є своєчасність, доступність та здатність до порівняння, адже дані по споживчим цінам публікуються переважно раз на місяць та визначаються за однією методикою у більшості країн. У випадку неможливості використання дефлятора споживчих цін, пропонуємо використовувати у розрахунках Реального Ефективного Обмінного Курсу дефлятор індексу цін виробників.

Адже даний показник охоплює дані не лише по промисловим товарам, але і по проміжним.

4. Встановлено, що за три роки індекс глобальної конкурентоспроможності в середньому по регіонах України виріс на 0,14 бали, з 3,87 до 4,01 бала. У 2013 році змінилась п'ятірка лідерів національного рейтингу конкурентоспроможності. Одеська область потрапила до першої п'ятірки і посіла 3-є місце, обігнавши Донецьку та Дніпропетровську області й витіснивши з першої п'ятірки Київську область. В результаті, у 2013 році п'ятірка лідерів виглядає наступним чином: місто Київ, Харківська область, Одеська, Донецька і Дніпропетровська області. Із результатів аналізу динаміки середніх результатів регіонів України за індексом конкурентоспроможності регіонів та його складових за останні 3 роки найбільше зменшився показник макроекономічного середовища.

5. У результаті досліджень доведено, що у національному рейтингу конкурентоспроможності за 2013 рік Черкаська область опустилася на 2-і позиції за два роки, пропустивши вперед Волинську область, але при цьому випередивши Миколаївську. За два роки Індекс конкурентоспроможності Черкаської області зріс на 0,15 бала і склав 3,96 бала, що на 0,08 бала гірше за результат України в глобальному рейтингу. За загальним Індексом конкурентоспроможності бал Черкаської області відповідає 90-му місцю у глобальному рейтингу 148 країн світу. Регіон отримав бал трохи вищий, ніж у Молдови, але в той самий час нижчий, ніж у Боснії і Герцеговини, при цьому поступившись всім країнам ЦСЄ та більшості країн СНД. Найбільш високі результати Черкаська область отримала за одним з трьох субіндексів конкурентоспроможності, який об'єднує підсилювачі ефективності (13-е місце, 95-е у світі).

6. Ринок аграрної продукції України розвивається достатньо стабільно. На це вказують висхідна тенденція обсягів виробництва найважливіших продовольчих товарів та аграрної продукції, а також інвестиційна привабливість переробних галузей агро – продовольчого комплексу України. Встановлено, що провідними підприємствами харчової промисловості Черкаської області, продукція яких є найбільш конкурентоспроможною на регіональному ринку, є «Світ солодошів», Черкаська продовольча компанія, «Черкаський комбінат хлібопродуктів», «Агропромресурси», «Клуб сиру», «Звени Гора», «Імперіал Плюс», Чигиринський консервний завод, Корсунь-Шевченківський плодоконсервний завод, «Малбі Беверідж», «Тальнівський завод мінводи» та ТОВ «Комбінат хлібопродуктів «Талне».

7. В Україні спостерігається невідповідність фактичних обсягів споживання продуктів харчування та таких, котрі рекомендовані світовими профільними організаціями. Особливо помітне недостатнє споживання населенням України молока та молочних продуктів, а також овочів та фруктів. Близьким до раціональних норм є споживання хлібопродуктів, олії, картоплі, овочів. Все це вказує на низхідну тенденцію у збалансованості раціону по вітамінах, білках та деяких мінералах. Черкаська область за результатами 2013 року посідає друге місце в Україні за обсягами виробництва сирів жирних.

Тому дана галузь є стратегічно важливою для регіону. Особливої уваги потребує виробництво м'яса та м'ясопродуктів в Черкаській області, адже в цілому по Україні його обсяги не задовольняють потреб.

8. Встановлено, що український бізнес стає все менш інноваційним. Така ситуація стає вельми критичною в умовах посилення економічної інтеграції України. Втім, інтеграція української економіки може допомогти українському бізнесу підняти свою діяльність на більш високий рівень. Першочергова проблема вступу України до ЄС – це забезпечення та гарантування стандартів якості продовольчої продукції. Одним із основних принципів систем гарантування якості є постійне вдосконалення виробничих процесів, чому сприяє вдосконалення контролю та профілактика. Доведено, що сучасні концепції управління підприємством у повній мірі визнають значення проблематики якості у конкурентній боротьбі на ринках харчових продуктів та послуг. Саме для цього доведено необхідність запровадження підприємствами системи управління якістю, системи аналізу небезпечних чинників і контролю критичних точок (НАССР) і системи гарантування якості (GHP, GMP, QACP, GLP), які діють на підставі Кодексу Аліментаріус, норми якого, на нашу думку, повинні бути обов'язковими до виконання.

9. Доведено, що сільське господарство є важливою та невід'ємною часткою економіки країни. Величезне значення сільського господарства випливає з основного його завдання – продукування сировини для виробництва продуктів харчування. Метою аграрної політики повинно бути підвищення продуктивності, збільшення доходів людей зайнятих у сільському господарстві, стабілізація ринку, забезпечення продовольчої безпеки та відносно дешевого продовольства. У загальному аграрна політика повинна складатися із двох видів інтервенційних заходів: 1) інтервенція зовнішня, тобто захист перед зовнішньою конкуренцією та 2) інтервенція на внутрішньому ринку, котру, у свою чергу, можна підрозділити на політику ринкову і політику структурну.

10. У результаті проведених досліджень, запропоновано трактувати аграрний інтервенціонізм як міри впливу уряду на процеси, які відбуваються на внутрішньому аграрному ринку, для збереження стабільної економічної ситуації у країні, а також інтервенції на зовнішні аграрні ринки з метою захисту вітчизняних сільгоспвиробників та підвищення конкурентоспроможності продукції на продовольчому ринку. Для провадження виваженої інтервенційної політики запропоновано створити Агенцію Ринку Сільгосптоварів. Головними завданнями даної інституції були б забезпечення балансу між попитом та пропозицією на сільгосппродукцію, участь у забезпеченні продовольчої безпеки країни та підвищення рівня життя у сільській місцевості. Надалі Агенція займалася б розподілом фінансових коштів на реалізацію аграрної політики країни. У подальшому вказана вище Агенція могла б бути тим розподільчим органом, який розподіляв би кошти, котрі надходили б з ЄЕС та інших міжнародних інституцій, державного бюджету та різноманітних фондів, на просування сільськогосподарської продукції на внутрішні та зовнішні ринки та підвищення її конкурентоспроможності. До обов'язків Агенції входили б керування механізмами підтримки

сільгоспвиробників, просування сільськогосподарської продукції не тільки на внутрішній але і, передусім, на зовнішні ринки, надання різноманітної інформації про сільгосппродукцію наявну на тому чи іншому ринку, проведення детального аналізу ринку та надання всебічної підтримки українським підприємцям у справі поставки вітчизняної продукції на ринки інших країн. Запропонована інституція надавала б всебічну допомогу представникам всіх галузей АПК для здійснення інтервенційних дій на ринках інших країн. Таким чином, вказана Агенція займалася б втіленням у життя інтервенційної політики держави у галузі сільського господарства та пов'язаних з ним галузей національної економіки.

11. Важливим способом підвищення конкурентоспроможності підприємства та продукції, яку воно виробляє, є інтернаціоналізація його діяльності, тобто вихід підприємства на зовнішні ринки. Встановлено, що вибір підприємством оптимального виду інтернаціоналізації його діяльності залежить від найрізноманітніших чинників, найважливіші серед яких це тип підприємства, продукція чи послуги, які воно продукує, та вид ринку, на який дане підприємство має намір вийти. Доведено, що рух продукції від виробника до споживача відбувається за допомогою прямих та непрямих дистрибутивних каналів. Запропоновано схему виходу підприємства на зовнішні ринки.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях:

1. Кіфоренко О. В. Інтернаціоналізація підприємств у підвищенні їх конкурентоспроможності / О. В. Кіфоренко // Інноваційна економіка. – 2011. - № 6 (25). – С. 112 – 116.

2. Кіфоренко О. В. Інтернаціоналізація діяльності з метою підвищення конкурентоспроможності / О. В. Кіфоренко // Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва / [відп. ред. О. О. Непочатенко]. – Умань: Уманський нац. ун-т садівн., 2012. – Вип. 80. – Ч. 2: Економіка. – С. 92 – 98.

3. Кіфоренко О. В. Покращення якості сировини як джерело підвищення конкурентоспроможності продукції на регіональному продовольчому ринку / О. В. Кіфоренко // Науковий вісник Херсонського державного університету / [гол. ред. Шапошников К. С.]. – Херсон, 2014. – Вип. 7– Ч. 2: Економічні науки. – С. 12 – 16.

4. Кіфоренко О. В. Оцінка конкурентоспроможності регіонів України / О. В. Кіфоренко // Науково-виробничий журнал Міжнародного університету бізнесу і права «Бізнес-Навігатор». – Херсон, 2014. – Вип. 35. — С. 82 – 88.

5. Кіфоренко О. В. Розвиток конкурентоспроможності: Регіональний вимір / О. В. Кіфоренко // Вісник ХНАУ: зб. наук. праць. – Х.: ХНАУ, 2014. — Вип. 7. – С. 368 – 377.

Статті в іноземних виданнях та виданнях включених до міжнародних наукометричних баз даних:

6. Kiforenko Oksana Competitiveness and The Factors Influencing It / O. Kiforenko // Actual Problems of Economics.- 2014. - № 11 (161). – С. 107 – 117.

7. Непочатенко О. О. Теоретичні основи конкуренції: історичний генезис / Непочатенко О. О., Кіфоренко О. В. // Wybrane problem funkcjonowania przedsiębiorstw w gospodarce rynkowej / pod. Red. Jacka Grzywacza i Sławomira Kowalskiego (tom XVII) – Płock, Polska: Zeszyty Naukowe PWSZ w Płocku, 2013.- 173 S.- S. 137 - 147.

8. Непочатенко О.О. Конкурентоспроможність банківських установ: вітчизняний та зарубіжний досвід / О.О.Непочатенко, О.В.Кіфоренко // Banki, przedsiębiorstwa i społeczeństwo w warunkach niepewności / pod. red. Jacka Grzywacza i Sławomira Kowalskiego – Płock, Polska, 2013 – 520 S. – S. 223 - 229.;

9. Burliai O. Tendencies of Development of Fruit Production in Ukraine / Burliai O. L., Karpenko V. P., Kiforenko O. V. // Episteme. – Krakow, 2013. - № 20/2013, Том 1. – S. 69 – 83.

Матеріали науково-практичних конференцій:

10. Кіфоренко О. В. Підвищення конкурентоспроможності як головний шлях виходу із фінансової кризи / О. В. Кіфоренко // Аспекти стабільного розвитку економіки в умовах ринкових відносин : матеріали V Міжнародної наук.-практ. конф., 19-20 травня 2011 р., Умань / М-во аграрн. політики та прод-ва України, Уманський НУС. – Умань: видавець «Сочінський», 2011.- Ч.1.- С.150 – 151.

11. Кіфоренко О. В. Вихід на ринки інших країн як один з найголовніших напрямів максимізації економічного потенціалу підприємства / О. В. Кіфоренко // Актуальні питання сучасної економіки: матеріали всеукраїнської заочної наукової конференції, Умань / М-во аграрн. політики та прод-ва України, Уманський НУС. – Умань: Видавець «Сочінський», 2011. – С.161 – 163.

12. Кіфоренко О. В. Підвищення конкурентоспроможності підприємств в умовах глобалізації / О. В. Кіфоренко // Збірник матеріалів Всеукраїнської науково – практичної конференції «Науково – практичний досвід - 2011». / М-во освіти і науки України. – Миколаїв. – 2011. – С.4 – 5.

13. Kiforenko O. Competitiveness as an important component of market economy / O. Kiforenko // VIII Mezinárodní vědecko – praktická conference “Moderní vymoženosti vědy”//. – Díl 6. – Praha, Publishing House “Education and Science”. – 2012. – S. 3-5.

14. Кіфоренко О. В. Конкурентоспроможність як необхідна складова ринкової економіки / О. В. Кіфоренко // Аспекти стабільного розвитку економіки в умовах ринкових відносин: матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції, Умань / М-во аграрн. політики та прод-ва України, Уманський НУС. – Умань: видавець «Сочінський». – 2012. – С. 121 – 123.

15. Burliai O. L. Trendy Rozwoju Ogrodnictwa na Ukrainie / O. L. Burliai, V. P. Karpenko, O. V. Kiforenko // Ogólnopolska Ogrodnicza Konferencja Naukowa „Ziemia – Roślina - Człowiek”. – Kraków. – 2013. – S. 29.

16. Кіфоренко О. В. Competitiveness of Processing Industries of Agro-Industrial Complex of Ukraine / О. В. Кіфоренко // Национальный аграрный сектор – элемент европейских земледельческих регионов в стратегии «Европа 2020»: юбилейная научно-практическая конференция с международным

участиєм, 6 – 7 ноября 2014 р., Свиштов (Болгария), Хозяйственная Академия им. Д. А. Ценова. – Свиштов. – С. 395 – 402.

АНОТАЦІЯ

Кіфоренко О. В. Стратегічні орієнтири конкурентоспроможності продукції на регіональному продовольчому ринку. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.05 – розвиток продуктивних сил і регіональна економіка. – Одеська національна академія харчових технологій, Одеса, 2015.

У дисертаційному дослідженні розглянуто теоретичні підходи до визначення сутності поняття «конкуренція», проаналізовано теоретико – методичні основи та запропоновано власне трактування понять конкурентоспроможності країни, регіону, компанії та товару. У роботі досліджено показники конкурентоспроможності та подано пропозиції щодо їх удосконалення.

Автором проведено економічну діагностику конкурентоспроможності регіонів України та зроблено структурний аналіз конкурентоспроможності Черкаської області. У дисертації проаналізовано конкурентоспроможність продукції на регіональному ринку та піддано аналізу діяльність підприємств, продукція котрих є найбільш конкурентоспроможною на досліджуваному ринку.

У роботі обґрунтовано стратегічні орієнтири зростання конкурентоспроможності продовольчої продукції на національному та регіональному рівнях, подано нове трактування поняття аграрного інтервенціонізму та узasadнено необхідність створення агенції ринку сільгосптоварів для підвищення рівня конкурентоспроможності аграрної продукції. Автором випрацьовано схему забезпечення якості сільськогосподарської продукції та розроблено практичні рекомендації з удосконалення системи управління якістю продукції на регіональному продовольчому ринку. Дисертантом запропоновано схему оцінки рівня конкурентоспроможності підприємства, встановлено причини інтернаціоналізації підприємства та представлено схему виходу підприємства на міжнародний ринок.

Ключові слова: конкуренція, конкурентоспроможність, стратегічні орієнтири, продукція, регіональний ринок, аграрний інтервенціонізм, якостеспроможність, інтернаціоналізація, агенція ринку сільгосптоварів, система управління якістю.

АННОТАЦИЯ

Кифоренко О. В. Стратегические ориентиры конкурентоспособности продукции на региональном продовольственном рынке. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание учёной степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.05 – развитие производительных сил и региональная

экономика. – Одесская национальная академия пищевых технологий, Одесса, 2015.

В диссертационном исследовании рассмотрены теоретические подходы к определению сущности понятия «конкуренция», проанализированы теоретико – методические основы и предложена собственная трактовка понятий конкурентоспособности страны, региона, компании и товара. В работе исследованы показатели конкурентоспособности и представлены предложения по их усовершенствованию.

Автором проведена экономическая диагностика конкурентоспособности регионов Украины и сделан структурный анализ конкурентоспособности Черкасской области. В диссертации проанализирована конкурентоспособность продукции на региональном рынке и подвергнута анализу деятельность предприятий, продукция которых является наиболее конкурентоспособной на исследуемом рынке.

В работе обоснованы стратегические ориентиры роста конкурентоспособности продовольственной продукции на национальном и региональном уровнях, подана новая трактовка понятия аграрного интервенционизма и обоснована необходимость создания агентства рынка сельхозтоваров для повышения уровня конкурентоспособности аграрной продукции. Автором выработана схема обеспечения качества сельскохозяйственной продукции и разработаны практические рекомендации по совершенствованию системы управления качеством продукции на региональном продовольственном рынке. Диссертантом предложена схема оценки уровня конкурентоспособности предприятия, установлены причины интернационализации предприятия и представлена схема выхода предприятия на международный рынок.

Ключевые слова: конкуренция, конкурентоспособность, стратегические ориентиры, продукция, региональный рынок, аграрный интервенционизм, конкурентоспособность, интернационализация, агентство рынка сельхозтоваров, система управления качеством.

ABSTRACT

Kiforenko O. V. Strategic Guidelines of Products Competitiveness on the Regional Food Market. – Manuscript.

Dissertation for the degree of Candidate of Economic Sciences, specialty 08.00.05 – development of productive forces and regional economy. – Odesa National Academy of Food Technologies, Odesa, 2015.

The theoretical approaches to the defining of the concept of competitiveness were considered, the theoretical – methodological principles of the concepts of the competitiveness of a country, a region, a company and a product were analyzed and the author's own interpretation of the said concepts was suggested in the dissertation research. The indicators of competitiveness were researched and the proposals for their improvement were submitted in the research work.

The competitiveness of goods (products) is the ability of the goods or a group of goods, thanks to their original price and non-price characteristics, to meet the needs of the customers existing on the definite market and to attract potential customers.

The economic diagnosis of Ukraine regions competitiveness was conducted and the structural analysis of Cherkasy region competitiveness was made by the author. The products competitiveness on the regional market and the activity of the enterprises, whose products are the most competitive on the market under research, were analyzed in the dissertation.

As a result of the year 2013 Cherkasy region takes the 15th place among 27 regions of Ukraine by population (2.8% of the total amount) and the 14th place by the contribution to the GDP of the country (2.1% of the total amount). The Gross Regional Product is 21082 UAH per capita, that is 74% of the average amount in Ukraine. Having made the assessment of the dynamics of 12 index components, we determined that 11 index components developed having an upward trend. Only one index component labour market efficiency was characterized by downward trend, if compared the data of 2013 with those of 2011.

The strategic guidelines of competitiveness increase of food products on the national and regional levels were justified, the new interpretation of the concept of agrarian interventionism was given and the necessity of the creation to increase agrarian products competitiveness level was justified in the research work. The quality assurance scheme of agricultural products was created and the practical recommendations to improve the quality management system on the regional food market were worked out by the author. The evaluation scheme of an enterprise competitiveness level was suggested, the reasons of an enterprise internationalization were defined and the scheme of an enterprise way out to the international market was presented by the author.

To function successfully and safely, the enterprises of the processing industries of agro – industrial complex should pay special attention to the quality of raw materials the suppliers deliver them and the quality of the final products they deliver to the consumers. In such a situation the usage of the systems SAP and HACCP is the best solution.

Agrarian interventionism is the measures with the help of which a government influence the processes taking place on the domestic agricultural market to maintain a stable economic situation in the country as well as interventions into the foreign agricultural markets to protect domestic producers of agricultural products and improve the products competitiveness of agro – food complex.

An important way to improve the competitiveness of an enterprise is the internationalization of its activity that is its access into the foreign markets. The choice of the optimal way of enterprise internationalization depends on a lot of factors, the most important of which are the type of an enterprise, products and services that the enterprise produce and the type of the market the enterprise is going to come out to.

Key words: competition, competitiveness, strategic guidelines, products, regional market, agrarian interventionism, qualitative ability, internationalization, Agency of Agrarian Products Market, quality management system.